

ΟΛΟΓΥΡΑ ΣΤΗ ΛΙΜΝΗ

Ἀναμνήσεις πρὸς φίλον

Ὅταν ἐπανῆλθες μετὰ ἑπτὰ ἔτη εἰς τὴν ὠραίαν τοποθεσίαν, τὴν προσριλῆ εἰς τὰς ἀναμνήσεις σου, δὲν ἦτο Φεβρουάριος ὁ μὴν καὶ δὲν ὑπῆρχαν πλέον ἴτσια νὰ μυρώνωσι τὴν ἀτμοσφαῖραν

ἀγαθοῦ Παρρήση, ὁ περιβάλλον ποτὲ μὲ χλοερὸν πλαίσιον τὴν γαληνιώσαν λίμνην, τὴν ἀντανακλώσαν εἰς τὰ νερά της τὸ αἶθριον κυανοῦν, οὔτε κἄν ἡ καλύβα τοῦ Λούκα τοῦ Θα-

Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΗΣ ΔΑΝΙΑΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΣ

ἐπὶ τῇ πεντηκονταετηρίδι τῶν γάμων του

μὲ τὰς μεθυστικὰς εὐωδίας των. Ἄλλὰ δὲν ἦτο πλέον καὶ ἡ Πολύμνια ἐκεῖ, ἄλλο ἐμφυγον Ἴον, ἡ μεθύσκουσα ποτὲ τὴν παιδικὴν φαντασίαν σου μὲ μόνον τῆς λευκῆς λινομετάξου ἐσθητός της τὸν θροῦν. Δὲν ἐπώζετο πλέον οὔτε ὁ σικυῶν τοῦ

νασοῦλα, ἡ βρεγομένη ἀπὸ τὸ κῦμα παρὰ τὸ στόμιον τῆς λίμνης, ὅπου οὐδεὶς ἄλιεὺς ἐτόλμα ἐντὸς βολῆς νὰ πλησιάσῃ, διότι καὶ κοιμωμένον τοῦ Λούκα, ἡ καραβίνα ἠγγρύπνει παρὰ τὸ πλευρόν του, καὶ ἤκουες τότε ἕξαφρα, ἐν τῷ μέσῳ τῆς

νυκτός, ξηρὸν κρότον οὐδὲν καλὸν ὑποσχόμενον εἰς τὸν τολμητῆριαν ὅστις θὰ ἐδοκίμαζε νὰ πλησιάσῃ ποτέ. Ἄν ἠδύνατό τις νὰ πιστεῦσῃ τὰ λεγόμενα, ἡ καρδίνα αὐτῆ ἦτο τὸ ἀληθὲς ξυπηγῆρι τοῦ ἐνοικιαστοῦ τῆς λίμνης, εἰδοποιούσα αὐτὸν μυστηριωδῶς διὰ κτύπου εἰς τὸν δεξιόν του ὦμον περὶ τῆς λαθραίας προσεγγίσεως βάρκας τινός ἐκ τοῦ λιμένος διὰ νυκτός. Διότι οἱ ὄροι τοῦ συμβολαίου ἔλεγαν ὅτι ὅλα τὰ κεφαλόπουλα καὶ τὰ καθούρια, ὅσα ἐπλησίαζαν εἰς τὴν λίμνην, ἦσαν τῆς λίμνης, ἐνῶ ὅσα ἐτόλμων νὰ ἐξέλθωσιν αὐτῆς, δὲν ἦσαν τοῦ λιμένος. Ἐφηρμόζετο δ' ἐνταῦθα κατὰ πλάτος τὸ ἀξίωμα τὰ ἐμὰ ἐμὰ, καὶ τὰ σὰ ἐμὰ.

Ἄλλοτε κατήρχετο ἐκεῖ βόσκων τὰς ὀλίγας ἀμνάδας καὶ τὰ ἀρνία του, ὁ μπάρμπα-Γιωργός, Θεὸς χωρὲς τὸν, ὁ Κοψιδάκης, ὅστις δὲν ἐφειδέτο νὰ διηγῆται εἰς πάντας ὅσας ὀπτασίας ἔβλεπε (ἀγίους, ἀγγέλους, δαίμονας, τὴν κατάσπασιν τῶν ψυχῶν, καὶ αὐτὴν τὴν τελευταίαν κρίσιν, ὅλα τὰ ἔβλεπεν ὁ μακαρίτης) καὶ ἀπαῶ μάλιστα ἠλήθευσε περιφανῶς, ὅταν ἐπίσειε τοὺς πολίτας καὶ «τὸν δήμαρχο μὲ ὅλη τὴ δωδεκάδα», ὅτι ἦτο ἐπάναγκες ν' ἀνακαινίσωσιν ἐκ βάρκων τὸν ναῖσκον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. Καὶ προεῖπεν αὐτοῖς ὅτι, ἅμα ἀνέσκαπτον τὰ θεμέλια, ὁ Ἅγιος θὰ ἤρχετο βοηθός. Καὶ πράγματι, ὡς ἤρχισεν ἡ σκαπάνη νὰ ξεκοιλιάζῃ μετὰ δούπου τὴν γῆν καὶ νὰ στομοῦται πλήττουσα λίθους καὶ χάλικας, προέκυψαν εἰς τὸ φῶς δίδυμοι τάφοι μετὰ κιτριῶν σκελετῶν, τίς οἶδεν ἀπὸ ποίου λοιμοῦ, κατὰ τοὺς παρελθόντας αἰῶνας ἐκεῖ θαμμένων, καὶ μεταξὺ ἀδελφωμένων κοκκάλων καὶ χώματος, εὐρέθησαν περὶ τὰ ἐκατὸν ἐνετικὰ φλωρία. Ἄλλοι ἐπίστευσαν τότε τὸ θαῦμα καὶ ἄλλοι ἐξέπλάγησαν διὰ τὴν σύμπτωσιν, ἀλλὰ τὸ ὄρατὸν ἀποτέλεσμα εἶνε ὅτι ὁ ναῖσκος εὐπρεπῆς ὅπως οὖν ἐκτίσθη. Εἰς τὸν ναῖσκον ἐκείνον, ὅταν ἦτο ἀκόμη παλαιὸς καὶ στενός καὶ μικρούτσικος, ἐκλείετο τὸ πάλαι, ὅταν ἤθελες νὰ ἐπικαλεσθῆς τὴν βοήθειαν τοῦ Ἁγίου διὰ τοὺς πρώιμους πόνους τῆς καρδίας σου. Καὶ δὲν ἠδύνατό τις νὰ σὲ ὀνομάσῃ βέβηλον, καθόσον δὲν ἐζήτηεις ἀπὸ τὸν Ἅγιον ἐγκόσμιον εὐτυχίαν, ἀλλὰ παρηγορίαν διὰ τὰς θλίψεις σου. Καὶ σὺ ἔπλεες τότε εἰς ψευδῆ ἀσφάλειαν, πεποιθὼς ὅτι κανεὶς ἄλλος δὲν σὲ ἔβλεπεν ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ ἀπὸ τὸν Ἅγιον ἄλλ' ὁ νέος ἐκεῖνος ὅστις ἐφύλαγε τότε τὰ πρόβατα τοῦ μπάρμπα Γιωργοῦ, Θεὸς χωρὲς τὸν, τοῦ Κοψιδάκη, ἂν καὶ δὲν ἦτο προικισμένος μὲ τὸ χάρισμα τῆς προφητείας καὶ τῶν ὀπτασιῶν ὡς ὁ ἀφέντης του, ὅταν σ' ἔβλεπεν ἀντικρὺ ἀπὸ τὸν λόφον, κ' ἔκλειε τὴν θύραν ἅμα ἐμβαινες εἰς τὸ ἐξωκκλήσιον, κατήρχετο γοργὰ-γοργὰ ἀπὸ τὸν λόφον μὲ τὰ τσαρουχάκια του, πατῶν εἰς τὴν γῆν τὸσον μαλακὰ ὡς νὰ ἦτο ἐλαφρὸς ἀτμὸς διο-

λισθαίνων ἐπὶ τῆς χλόης, καὶ συνέχων τὴν ἀναπνοήν του, ἐπλησίαζε σιγὰ-σιγὰ εἰς τὴν μικρὰν, μισοασβετωμένην καὶ λαδωμένην ἀπὸ τὴν ὑπερβολικὴν εὐλάβειαν τῶν προσκυνητριῶν, ὑαλόφρακτον θυρίδα τοῦ ναῖσκου, κ' ἔβλεπε, χωρὶς νὰ τὸν βλέπῃς, τὰς μετανοίας καὶ τὰς προσευχάς σου, καὶ ἤκουε, χωρὶς νὰ τὸν ἀκούῃς, τοὺς ψιθυρισμούς σου καὶ τοὺς στεναγμούς σου. ὦ ! πόσα ἔτη παρῆλλον ἔκτοτε !

*

Ἐχωρίζετο ἡ λίμνη ἀπὸ τῆς θαλάσσης διὰ πλατείας λωρίδος γῆς ἀμμώδους καὶ κιστρῶδους, τῆς ὁποίας μέρος ἦτο τὸ ναυπηγεῖον τῆς πόλεως καὶ μέρος ἦτο ὁ σικυὼν τοῦ Παρρήση. Κατὰ τὴν δυτικὴν ὁμῶς γωνίαν τῆς λωρίδος αὐτῆς, ὅπου ἤρχιζε ν' ἀπλουταί τὸ μήκος τοῦ λιμένος, ἡ λωρίς αὐτῆ ἔβαινε στενουμένη ἕως τοῦ Ἀργύρη τοῦ Μπαρμπαπαναγιώτη τὸν ἀνεμόμυλον, ὅστις μὲ τὴν ἀενάως στροφοδινουμένην κυκλοτερῆ πτέρυγάν του μὲ τὰ τριγωνικὰ ἰστία, ἐφαίνετο ὡς νὰ προεκάλεῖ τὰ ἐν τῷ λιμένι ἠγυροβολημένα πλοῖα, λέγων πρὸς αὐτά : «Νά, ἐγὼ ἀρμενίζω καὶ στὴ στεριά !» Πόσας καὶ πόσας φορὰς ἠναγκάσθης νὰ θαλασσώσης, ἀφαιρῶν κέλτσικας καὶ πέδιλα, ἀνασηκῶνων ἕως τὸ γόνυ τὴν περισκελίδα, ἐπιμένων πεισμόνως νὰ διαβῆς τὸ ποτάμιον, ὅταν πολὺ συχνὰ ἐπήρχετο πλημύρα καὶ ἡ θάλασσα ἐγίνετο ἐν μὲ τὸν βάλτον ! Καὶ διατί δὲν ἀπεφάσιζες ν' ἀνακόψῃς τὸν δρόμον σου καὶ νὰ ἐπιστρέψῃς εἰς τὴν πόλιν ; Διότι σοῦ ἐφαίνετο ὅτι κἀτι ἔβλεπες, κἀτι ἀπήλαυες εἰς τὸ τοπίον αὐτό, ἐνῶ ἐκείνη ἦτις τὸ ἐξωντάνευεν, εἶχε γείνη ἀφαντος πρὸ πολλοῦ. Καὶ πότε πάλιν ἐπροτίμας νὰ λάβῃς τὴν βορειοτέραν ὁδόν, τὴν περιφεοῆ, ἐκείθεν τῆς λίμνης, διατρέχων ὅλον τὸ Κ' βούλι μὲ τοὺς ἀγρούς καὶ μὲ τοὺς ἀμπελωνάς του. Ἐκεῖ ἐπάτεις ἐπὶ παχειάς χλόης, ὑπὸ τὴν ὁποίαν δὲν ἤξευρες πάντοτε ἂν ὑπῆρχε στερεὰ γῆ. Καὶ ἐχώνεσο ἕως τοὺς ἀστραγάλους εἰς τὸν βάλτον, ἀλλ' ἐνόμιζες τοῦτο εὐτυχίαν σου, διότι ἐφαντάζεσο πάντοτε ὅτι ἔτρεχες νὰ κόψῃς ἴτσια δι' ἐκείνην. Καὶ ὅταν ἐφθανές τέλος, μὲ τὰ ὑποδήματα βαλτωμένα καὶ τὰ περιπόδια ὑγρά, εἰς τὸν λευκὸν οἰκίσκον τοῦ μπάρμπα-Κωνσταντῆ τοῦ Μιτζέλου, καὶ τὸν ἐχαϊρέτας, ἐκεῖ ποῦ ἐσκάλιζε τὰ κουκιά, φωνάζων μακρόθεν, «Καλησπέρα, μπάρμπα-Κωνσταντῆ !» κ' ἐκείνος σοῦ ἀπήντα μειλχίως, «Καλῶς τὸ παιδί μου !» τότε ἡγάπας νὰ φαντάζεσαι σεαυτὸν ὡς μπάρμπα-Κωνσταντῆν, καὶ τὴν Πολύμνιαν ὡς θειὰ-Σινιώραν, καὶ τοὺς δύο κατὰ σαράντα ἔτη νεωτέρους, καὶ ἀνεμέτρεις ὁποῖα θὰ ἦτον εὐτυχία διὰ σέ, ἂν ἦτο δυνατόν νὰ συζήσης μὲ τὴν ἀγαπητὴν σου εἰς τὸν πάλλευκον ἐκείνον οἰκίσκον (τοῦ ὁποίου ὁμῶς ἡ ὑπερβάλλουσα λευκότης ὡ-

φείλετο εἰς τὰ ἀκατάπαυστα ἀσβεστώματα τῆς θεῆς Σινιώρας), καὶ ὅποια θὰ ἦτο ἐντροφῆσις αἰσθηματος καὶ ῥωμαντισμοῦ, ἐν διήγετε τὰς ἡμέρας μετὰ τῆς ἀγαπητῆς ἐν μέσῳ τοῦ εὐώδους καὶ γλοεροῦ ἐκεῖνου κήπου μὲ τὰς ροιάς, μὲ τὰς ῥοδιωνιάς, μὲ τὰς ἀμυγδαλέας καὶ πασγαλέας, μὲ ὅλα τὰ ἐκλεκτότερα φυτὰ καὶ ἄνθη (τὰ ὅποια ὁμως ὠφείλοντο εἰς τοὺς ἐνδεδεγείς κόπους τοῦ μπάριμπα-Κωνσταντῆ), παρὰ τὴν ὄχθη τῆς ὠραίας λίμνης, ὅπου ὑπῆρχεν εἰς οὐρανὸς ἐπάνω, καὶ ἄλλος οὐρανὸς ἐφαίνετο κάτω, λεῦκαι καὶ κυπάρισσοι ἀνέτεινον τὰς ὑψηλὰς κορυφὰς τῶν ἄνω, καὶ ἄλλα λεῦκαι καὶ κυπάρισσοι ἐκρέμαντο ἀνάποδα κάτω. Καὶ ὅσαι μυριάδες ἄστρα ἐκόσμου τὴν νύκτα λάμποντα τὸ στερέωμα, ἄλλα τόσαι μυριάδες ἐλαμπαν τρεμοσβύνοντα κάτω εἰς τὸν πυθμένα. Καὶ κατακλιόμενος σειόμενοι ὑπὸ τοῦ ἀνέμου ὑψῶσαν τοὺς ἀσβεστῆς καυλοῦς τῶν δύο ὄργυιὰς ὑπὲρ τὸ κῦμα, καὶ βρύα καὶ λύγοι καὶ ἀσφοδελὸι ἀπέζων ἐκ τοῦ ἐλεύους τῆς λίμνης καὶ ἐκ τοῦ λίπους τοῦ βάλτου, κλίνοντα τὰς γθαμαλάς κορυφὰς τῶν πρὸς τὸ ὕδωρ, ὡς ν' ἀπέδιδον εἰς τὴν λίμνην τὴν ὀφειλομένην εὐγνώμονα ὑπόκλισιν. Καὶ ἀντικρὺ ὑψοῦτο ὁ λιμὴν μὲ τὰς γλοεράς ὄχθας τοῦ ὀλόγυρα, τὰς ἐξαπλούσας εἰς τὸν ἥλιον τὰς πρασινίζουσας κλιτύς τῶν, ὡς εὐκολπα στήθη παρθένου ἀναδίδοντα ζωὴν καὶ σφρίγος εἰς τὴν πλάσιν. Δένδρα ἐκόσμου εὐπαρύφως τὰς ὄχθας τὰς ὀρεινὰς καὶ τὰς ἀμμώδεις, καὶ ἄλλα δένδρα φυτευμένα ἐν τῇ θαλάσῃ ἐστόλιζον τὸ κῦμα καὶ τοὺς αἰγιαλοὺς, τὰ ἰστία μὲ τὰ ἐξάρτιά των. Καὶ εἰς τὸ βάθος ἐφαίνοντο πρὸς βορρᾶν τεμνόμενα αἱ δύο τῶν λόφων σειραὶ, αἱ περιβάλλουσαι ἔνθεν καὶ ἔνθεν τὸν μακρὸν ἀλλ' εὐσύνοπτον εἰς τὸ βλέμμα κάμπον, ἡ μία ἡ ἀνατολική, ὑψηλή, ἐγγυτέρα εἰς τὸν θεατὴν, ἐπιστεφομένη ἀπὸ τὸ καλύβι τοῦ μπάριμπα Γιωργίου, Θεὸς σχωρὲς' τον, τοῦ Κοψιδάκη, ὅπου ὄχι ἀπαξ ἐώρτασες τὴν πρωτομαγιάν, παιδίον, μὲ γάλα καὶ μὲ ὀθειλίαν ἀμνὸν καὶ μὲ στεφάνους καὶ μὲ λουλούδα, ὅταν ἐζῆ ὁ πρὸς μητρὸς πάππος σου, ὁ Καραμπῆμ' Ἀλέξανδρος, Θεὸς σχωρὲς' τον, ὁ Καρρονιάρης, ὅστις ἠγάπα νὰ ἐορτάζη μεγαλοπρεπῶς τὴν πρωτομαγιάν, χορηγὸς αὐτὸς ὄχι μόνον δι' ὅλους τοὺς υἱούς, τὰς θυγατέρας καὶ τὰ ἐγγόνια του, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ ἀναδεξίμια του καὶ τοὺς κουμπάρους του καὶ διὰ τὰς κόρας τῶν κολληγισσῶν του ἀκόμη, τὰς ὁποίας ἐπταέτης ἤδη δὲν ὄκνεῖς νὰ ἐρωτεύεσαι, φανταζόμενος ὅτι τρέχεις κατόπιν αὐτῶν εἰς τοὺς ὀρμίσκους, ἐκεῖ ὅπου ἐλεύκαιναν τὰς ὀθόνας, καὶ ὅτι κρύπτεσαι μαζὺ τῶν εἰς τὰ ἄντρα, τὰ πατούμενα ὑπὸ τῆς θαλάσσης, ἀφριζούσης ὑπὸ τὴν πνοὴν τοῦ Βορρᾶ, ὄνειροπολῶν τὴν εὐτυχίαν εἰς τοὺς λευκοὺς καὶ γλαφυροὺς κόλπους, μὲ τὰς ὀλοβροχίνους καὶ βουιννόχρους τραχηλιάς, καὶ εἰς τὰς κυανό-

φλεβὰς καὶ τορνευτὰς ὠλένας μὲ τὰς μακρὰς καὶ κεντητὰς χειρίδας τῶν. Πρῶμα ὄνειρα νεότητος ἀνυπομόνου, ὡς ἡ ἀμυγδαλὴ ἡ ἀνθοῦσα τὸν Ἰανουάριον!

Ἡ ἄλλη, ἡ δυτικὴ λοφιὰ, ἦτο ἡ Πλατάνα, ἀπωτέρα εἰς τὸν θεατὴν, ὑπτία, ἀνακλιμένη, βαθημηδὸν ἀνέρπουσα πρὸς τὰς ὑψηλοτέρας κορυφὰς, ἧς τὴν ὑπώρειαν περικαλλῶς κοσμεῖ ὁ Πύργος τοῦ Μετοχίου, μὲ τὸν ὠραῖον ναίσκον τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου. Ὅλα αὐτὰ τὰ ἐβλεπες ἀντικρὺ σου ὡς τελείαν εἰκόνα ἀριστοτέχνου ἀληθῶς, ἐκεῖθεν τῆς λίμνης ἀπὸ τὸν λευκὸν οἰκίσκον τοῦ μπάριμπα Κωνσταντῆ τοῦ Μιδζέλου, καθὼς καὶ ἀπὸ τὸ ναυπηγεῖον, τὸ ὅποιον ἐφαίνετο ἀπέναντι, ἐντεῦθεν τῆς λίμνης.

*

Ὁλη ἡ μακρὰ καὶ πλατεῖα ἀμμουδιά ἡ ἀπλουμένη μεταξὺ τῆς λίμνης καὶ τοῦ λιμένος, δὲν εἶχεν οὐδὲ ἓνα κόκκον ἄμμου ἀμιγῆ ἀπὸ προνίδα, οὐδὲ ἓνα γάλικα ἐλευθέρου ἀπὸ τὴν γειτονίαν πελεκουδίου. Πόσα δάση ἀγριοξύλων μετεμορφώθησαν ἐνταῦθα, ἀπὸ ἀμνημονεῦτων χρόνων εἰς σκάφας μὲ κατάρτια ὑψηλά, μὲ μυριάδας ὄργυιῶν στρονιῶν καὶ πανίων, καὶ πόσαι τοιαῦται σκάφαι θὰ ἐκοιμῶντο τῶρα τὸν αἰώνιον ὕπνον εἰς τὰ βάθη τῆς Μεσογείου ἢ τοῦ Εὐξείνου! Δύο τοιοῦτοι σκελετοὶ ἐφαίνοντο σήμερον κείμενοι ἐπὶ τὴν μίαν πλευράν, εἰς τὰ ῥηγά, ἀντικρὺ τοῦ ναυπηγεῖου, μὲ τὰς σκωληκοβρώτους καὶ μωρισμένες σανίδας τῶν, μὲ τὰ σκουριασμένα καρφία τῶν, καὶ τὰ διέχοντα στραβοξύλα γυμνά μαδερῶν, δι' ὧν διέρρεεν ἐλευθέρως ἡ θάλασσα, ἐφαίνοντο θλιβερῶς μειδιῶντα, μὲ ὀδόντας ἄνευ χειλέων, ὡς νὰ ὄκτειρον βλέποντα ἐκ τοῦ σύνεργος τὴν τόσην μανιώδη μέριμναν καὶ μεταλλευτικὴν τῶν ἀνθρώπων. Πόσαι χεῖρες ἀνθρώπων πυρετωδῶς ἐργασθεῖσαι ἄλλοτε ἐδῶ δὲν ἐκινετο ζῆραι εἰς τὰ βάθη τῆς γῆς, πόσαι κεφαλαί, τόσον ἔχουσαι ἐγκέφαλον, ὅσος θὰ ἤρκει, καθ' ἃ ἔλεγε γηραιὸς ναυτικός, «διὰ νὰ παλαμίσῃ τις ἓνα καράβι ὀλόκληρον», δὲν ἔθρεψαν ἀθηράγη κήτη εἰς τὸν βυθὸν τοῦ πόντου! Καὶ ὁμως ὁ γέρον ἐκεῖνος θαλασσινός, μὲ τὴν πικρὰν εἰρωνίαν, εἶχε χάσει ἀρτίως τὸ πλοῖον καὶ τοὺς δύο υἱούς του ἀπὸ τρικυμῖαν παρὰ τὸν Μαλέαν, καὶ τῶρα, μὲ τὰ γεράματά του, καὶ μὲ τὸν τρίτον του υἱόν, ἐπαίδευετο νὰ ναυπηγήσῃ ἄλλο πλοῖον μεγαλειότερον, ἔρημος τῶν κυριωτέρων βοηθῶν του! Οὕτως ἡ ἀνάγκη τοῦ βίου καὶ ἡ συνήθεια δεσπόζουσι τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων! Δι' ἐκεῖνον τὸ νέον τοῦτο πλοῖον ἴσως νὰ ἦτο, ἂν ὄχι ἰκανοποιήσεις, τοῦλάχιστον παρηγορία διὰ τὸ γῆρας! Καὶ οὕτω θὰ ἐξηκολούθει νὰ διάγῃ τὰς τελευταίας ἡμέρας του, ὁ γηραιὸς θαλάσσιος λύκος, ἐωσότου θὰ ἤρχετο ἴσως ἡμέρα καθ'

ἦν ἡ θάλασσα, τὸ μέγιστον τοῦτο θηρίον τὸ ὁποῖον ἐπιμόνως προεκάλει, θὰ τὸν ἀνέριπτεν ἐξεγειρομένη ἀπὸ τῶν κόλπων τῆς ἕως τὸ στερέωμα, ὡς λέγει ὁ Βαῦρων, καὶ θὰ τὸν ἐπεμπεν ὀλολύζοντα «εἰς τοὺς θεοὺς του», ἀπορρίπτουσα αὐτὸν ὀπίσω εἰς τὴν γῆν. «Ἐκεῖ ἄς κείται!» There let him lay!

Κ' ἐξηκολούθουν διαρκῶς νὰ ναυπηγῶσι πλοῖα, καὶ ἡ τέχνη ἐτελειοποιεῖτο καὶ τὸ ἐμπόριον ηὔξανε. Πᾶς ὅστις ἤθελε νὰ ναυπηγήσῃ εἶχε πρόθυμον σύμβολον τὸν καπετὰν Δημήτρη τὸν Κασανδριανό, μὲ τὴν μακρὰν του τσιμπούκαν, μὲ τὸ ἠλέκτρινον στόμιον, ὅστις εἶχεν ἰδεῖ καὶ ἀκούσει πολλὰ εἰς τὴν ζωὴν του, ὁ μακαρίτης. Τὰς ἡμέρας τοῦ γήρατός του τὰς ἐδαπάνα παριστάμενος θεατῆς τῶν ναυπηγουμένων πλοίων, ἐρχόμενος κατὰ πᾶσαν ἐσπέραν μὲ τὴν τσιμπούκαν του, μὲ τὴν μακρὰν καπνοσακούλαν του κρεμαμένην ἐπὶ τοῦ τσοχίνου ἐπανωθράχου, διὰ νὰ καμαρώσῃ τοὺς κόπους καὶ τὰς ἐλπίδας τῶν ἄλλων, καὶ παρηγορηθῆ διότι, πεισθεὶς εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῶν υἱῶν του, ἰσχυρίζομένων ὅτι ἦτο παρὰ πολὺ γέρον, εἶχε παραχωρήσει αὐτοῖς τὴν πλοιαρχίαν. «Σὰ θὰ κάμετε τὸ σταυρό σας νὰ κόψετε τὸν κερεστέ, παιδιὰ, νὰ κυττάζετε καλὰ πόσο ἡμερῶ θὰ εἶνε τὸ φεγγάρι. . . . Κ' ὄντας θὰ σκαρῶσετε, μὲ τὸ καλὸ, νὰ ζητάζετε ποῦ εἶνε ὁ ἀστέρης. . . . Βάρδα μπένε, νὰ μὴ σκαρῶσετε μουδὲ νὰ τὸ ρίξετε στὸ γυαλὸ τὴν ἡμέρα ποῦ εἶνε λιοτρόπι. . . .» Καὶ ἔδιδε βραδύγλωσσος πολυτίμους ὁδηγίας εἰς τὸν πλοίαρχον, ὡς καὶ εἰς τὸν πρωτομάστορην, περὶ πάντων τῶν συντελούντων εἰς τὴν ἐπιτυχῆ ναυπήγησιν ὡς καὶ τὴν εὐδωσίαν καὶ προκοπὴν τοῦ πλοίου. Ὅστις δὲν τὸν ἤκουε, τόσον χειρότερα δι' αὐτόν! Νεωτερισταὶ τινες πλοίαρχοι ἔδοκίμασαν νὰ τὸν παρκαοῦσουν, καὶ ὑπέφεραν σκληρῶς.

*

Ἐνθυμείσαι, ὑπῆρχαν τότε τρία μεγάλα σκάφη πλησίον ἀλλήλων ναυπηγούμενα, ὑπὸ τὸν αὐτὸν ἀρχιναυπηγόν. Θαυμάσιος ἄνθρωπος! Πῶς ἠδύνατο νὰ ἐπαρκῆ καὶ εἰς τὰ τρία, τρέχων ἀπὸ σκάφης εἰς σκάφην, μ' ἓνα πῆγχν εἰς τὴν χεῖρα, μὲ μίαν στάθμην καὶ μ' ἓν σκέπαρνον ἀπὸ τοῦ αὐχένου κρεμάμενον μὲ τὴν λαβὴν ἐπὶ τοῦ στέρνου. Καὶ ὅποια στρατιὰ ἀνθρώπων ἐτέλει ὑπὸ τὰς διατάγας του! Ὁ πλοίαρχος, οἱ βοηθοὶ του, οἱ πριονισταὶ, οἱ πέλεκηταί, οἱ μαραγκοὶ καὶ οἱ καλαράται! Δὲν ἔλειπαν καὶ οἱ Γύφτοι, οἵτινες εἶχον ἰδρύσει προχειρῶς ἀνὰ μίαν καλύβην ὀπισθεν ἐνὸς ἐκάστου τῶν σκαφῶν. Καὶ μὲ τὴν κάμινον πλήρη ἀνθράκων, μὲ τοὺς φυσητήρας, μὲ τοὺς ἄκμονας, μὲ τοὺς ραιστήρας καὶ τὰς βαρείας σφύρας των, ἔκοπταν, ἔκοπταν μέγιστα καρφία, δξαβέτταις. Ὅποῖος φοβερός θό-

ρυβος! Οἱ κτύποι τοῦ ραιστήρος ἐπνιγον τὸν ἔρρυθμον τριγμόν τοῦ πρίονος, ὁ κρότος τοῦ σκεπάρνου ἐκάλυπτε τὸν δούπον τῆς ξυλίνης ματσόλας, δι' ἧς ἐκτύπα τὸ στυππίον ὁ καλαφάτης, καὶ ὑπὲρ πάντας τοὺς ἄλλους κρότους ἔδέσποζεν ὁ βαρὺς ροῦθδος τοῦ πελωρίου ραιστήρος, δι' οὗ ἐνέπνηγον τὰ χονδρὰ καρφία καὶ τοὺς ξυλίνους ἴλους, ταῖς καβήλαις, εἰς τὰς στρογγύλας πλευρὰς τοῦ κολοσσαίου σκάφους. Καὶ ὑψηλός, μεγαλόκορμος ἀνὴρ, μὲ ὀρθὰς τὰς πλάτας, μὲ τὸ κόκκινον πλατὺ ζωνάρι συνέχον τὴν μακρὰν σέλλαν τοῦ βραχίου ὑπὸ τοὺς βουβῶνάς του, εἶχεν ἀναβῆ, ὁ δαιμόνιος, ὑψηλὰ ἐπὶ τῆς κωπαστῆς, καὶ ὁ ἴσκιος του μακρός, ὑπὸ τὰς τελευταίας ἀκτῖνας τοῦ δύνοντος ἡλίου, ἐμεγεθύνετο τεραστίως, τῶν μὲν σκελῶν πιπτόντων ἐντεῦθεν τῆς λίμνης ἐπὶ τῶν φυτῶν τοῦ σικυῶνος, τοῦ δὲ κορμοῦ ἀορίστως κυμαινομένου ἐπὶ τοῦ ὕδατος, καὶ τῆς κεφαλῆς ζωγραφουμένης μεγαλοπρεπῶς πέραν τῆς λίμνης, πρὸς ἀνατολάς, εἰς τὴν ὑπώρειαν τοῦ βουνοῦ. Οὗτος ἦτο ὁ πουροδοξῆς, ἔργον ἔχων τὸν ἄνοιγην τρύπαις. Ὑπερμέγεθες πισσωμένον ζεμπίλιον, κείμενον κάπου, ἀνάμεσα εἰς δύο βουβά, μεγάλη ξύλα, ὑπὸ τὴν πρύμνην, ἦτο γεμάτον ἀπὸ τριβέλια διαφόρων μεγεθῶν, ἕως τρεῖς δωδεκάδας, ὧν τὸ μὲν μικρότερον θὰ ἦτο ἕως δύο σπιθαμῶν, τὸ δὲ μέγιστον, βαρὺ, ὀγκῶδες, ἦτο σχεδὸν ἴσον μὲ τὸ ἀνάστημα τοῦ κατόχου του. Τὴν στιγμὴν ταύτην ἐχειρίζετο ἀκριβῶς ἐν τῶν μεγίστων τρυπανίων, καὶ ἔκυπτεν, ὁ θαυμάσιος, ἐπὶ τῆς κωπαστῆς, αἰωρούμενος ὡς σχοινοβάτης, καὶ ἦνοιγε βαθεῖαν κάθետον ὀπὴν εἰς μίαν τῶν πλευρῶν τοῦ σκάφους. Ὡ τῆς ἀκαταληψίας!

*

Ἄλλ' ὁ ἥλιος ἐκρύβη ἤδη εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὑψηλοῦ πετρώδους βουνοῦ, καὶ ὁ ἴσκιος τοῦ πουροδοξῆ διεγράφη καὶ αὐτὸς ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ὕδατος καὶ ἀπὸ τὸν ἄκμον τῆς παραλίας. Οἱ μαστόροι, καθὼς καὶ οἱ πολλοὶ ἐπισκέπται, οἱ περιπατηταὶ τῆς ἐσπέρας, οἵτινες ἤρχοντο νὰ συγκοπιάζωσι καὶ αὐτοὶ μὲ τὸ βλέμμα εἰς τοὺς ἰδρώτας τῶν ἄλλων, κ' ἐνίοτε νὰ τοὺς χασομερῶσι μὲ τὰς ἀκαίρους ἐρωτήσεις των, διασκελίσαντες τὰ παντοῦ ἐσκορπισμένα ἀνὰ τὸ ναυπηγεῖον βουβά, δοκοὺς καὶ στραβοξύλα, συνήχθησαν ὅλοι ἐν συγκεχυμένῳ βόμβῳ, περὶ τὴν μικρὰν καλύβην τοῦ πλοίαρχου, ἧτις ἦτο πλήρης τάκων καὶ τεμαχίων ξύλου καὶ σπειρίδων μὲ ἐργαλεῖα καὶ τινων ἐνδυμάτων καὶ κλινοσκεπασμάτων, διὰ νὰ πῶσιν ὅλοι τὸ τίπουρο, ἀπὸ μεγάλην χιλιάρικην φιάλην, μὲ τὸ αὐτὸ ποτήριον ὅλοι. Μόνος ὁ πελώριος καρβόσκυλος, ὁ προσδεδεμένος μὲ στερεὰν ἄλυσιν ἔξω τῆς καλύβης, ὀπισθεν τῆς πρύμνης τοῦ μεγάλου σκάφους, ἐξέπεμπεν ἀπει-

λητικόν ὑποκωφον γρυλλισμόν, ὡς νὰ διέκρινεν αὐτὸς μόνος τὸν βόμβον τῶν κηφῆνων ἀπὸ τοῦ βόμβου τῶν μελισσῶν, κ' ἐφαίνετο, ἂν τοῦ τὸ ἐπέτρεπαν, ἔτοιμος νὰ ἐφορμήσῃ. Ἄλλ' ὁ πλοίαρχος, ὁ καπετὰν Γιωργάκης, ὅστις ἐφαίνετο κἄπως μορφωμένος, μὲ τοὺς μακροὺς ἀγκιστροειδεῖς ξανθοὺς μύστακάς του, τὸ ἠλοιακῆς πρόσωπον καὶ τὸ μικρὸν ἀνάστημα, διὰ μονοσυλλάβων ἀνέκοπτε τὴν ὀρχήν του. «Πίσω, Τσοῦρμος! κἄτω, Τσοῦρμος!» Ὁ Τσοῦρμος ὑπήκουεν, ἀλλὰ μετὰ δυσκολίας, κ' ἐξέφραζε τὴν λύπην του διὰ παρατεταμένων γαυρισμῶν. Ἦρχισε νὰ κυκλοφορῇ τὸ ποτήριον τῆς ῥακῆς, καὶ οἱ ναυπηγοὶ ὅλοι καὶ οἱ περιπατητὰ ἔλεγαν τὰς συνήθεις εὐχάς: «Καλλοροϊζικο! μάλαμα τὸ καρφί τ', καπετάνιο! Καλὸ πλέψιμο!» Τὴν τελευταίαν λέξιν οἱ πλείστοι ἐπέφεραν, κατὰ παραφθοράν, πλέξιμο. Καὶ εἰς περιέργως ἀνθρώπος μὲ χονδρὸν ἄσχιμον πρόσωπον, μὲ παχύτατον μύστακα ἐπικαθήμενον ὡς στοιβιά ἐπὶ τῶν μῆλων τῶν παρειῶν του, ἕως τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἡμινιάτης καὶ ἡμιεργάτης καὶ ἡμικφορτωτῆς (οὗτος ἦτο ὁ Ἀλέξανδρος Χάραυλος, ὁ ἴδιος ὅστις πηδαλιουχῶν ποτὲ ἐν μακρῷ ταξειδίῳ, κατὰ τὴν Μαύρην Θάλασσαν, ἐπὶ μεγάλου πλοίου, τὴν νύκτα, ἠρωτήθη ὑπὸ τοῦ πλοίαρχου, περιπατοῦντος κατὰ μῆκος τοῦ καταστρώματος ἀπὸ τὴν πρύμναν ἕως τὴν πρῶραν: «Τί ἔχεις, βρὲ Ἀλέξανδρε, κ' ἀναστενάξεις;») κ' ἐκεῖνος ἀπήντησε: «Συλλογίζομαι, καπετάνιε, πῶς θὰ τὰ πληρώσουμε, τόσα ἑκατομμύρια ποῦ χρωστάει τὸ Ἔθνος!» οὗτος λοιπὸν ὁ Ἀλέξανδρος Χάραυλος, ὀλίγον πέραν τοῦ δέοντος ἀφελῆς, προσληφθεὶς ἀπὸ τῆς προτερίας διὰ νὰ ὑπηρετῇ εἰς τὴν ναυπήγησιν τοῦ σκάφους, ὅταν ἤλθεν ἡ σειρά του διὰ νὰ πῆ καὶ νὰ χαιρετίσῃ, ἐπέφραξεν ἐξ ὑπερβαλλούσης ἀδειξιότητος ὡς ἐξῆς τὴν ἀνωτέρω σημειωθεῖσαν λέξιν.

— Καλὸ μπλέξιμο, καπετάνιο!

Οἱ ἄλλοι ἐκάγχασαν· ὁ ξανθομούστακος πλοίαρχος συνωφρυνῆθη, ὁ Τσοῦρμος ἠγέρθη ἐπὶ τῶν ὀπισθίων ποδῶν καὶ ἀφῆκε φοβερὰν ὑλακὴν! Ὁ ἀδελφὸς τοῦ πλοίαρχου, ὁ Δημήτρης ὁ Τσιμπιδας, ἤγειρε τὴν χεῖρα ν' ἀρπάσῃ ἀπὸ τὸν σῆρρον τὸν Ἀλέξανδρον τὸν Χάραυλον καὶ νὰ τοῦ καταφέρῃ ὀλίγους κονδύλους. Ὁ καπετὰν Γιωργάκης τὸν ἐμπόδισεν, ἂν καὶ τοῦ ἐκόστισε πολὺ. Διότι ὅλοι οἱ ναυτικοί, καὶ οἱ πλέον μορφωμένοι σχετικῶς, δὲν εἶνε ἀπηλλαγμένοι δεισιδαιμονιῶν καὶ προλήψεων. Πῶς νὰ μὴν εἶνε τις δεισιδαιμονίων ὅταν «πολεμῇ μὲ τὸ μεγαλύτερον θηρίον», ὅταν παλαίῃ μὲ τὸ ἄγνωστον, καὶ δὲν εἰξεύρῃ ἂν αὐριον θὰ ἐπιπλήῃ ἢ θὰ ποντισθῇ, ἂν θὰ εἶνε εἰς τὴν ἐπιφάνειαν ἢ εἰς τὸν πυθμένα; — Ὁ πλοίαρχος ἠρέκασθη μόνον νὰ εἶπῃ ὀργίλως:

— Δάκω τὴ γλῶσσα σ', βρὲ στραβο-Χάραυλε... νὰ μὴν ἀρπάξω τὴ σαλαμάστρα, τώρα...

Καὶ μετὰ δυσκολίας πολλῆς ἐμπόδισε τὸν ἀδελφόν του νὰ μὴ τὸν αἰκίσῃ.

*

Ἐκεῖ, ὅπισθεν τῶν θάμνων τοῦ φράκτου, ἐν μέσῳ τῶν χωραφίων, ἀμπέλων καὶ τοῦ αἰγιαλοῦ, ὅπου ὄχι σπανίως ἢ μὲν θάλασσα ἐπάτει καὶ ἀφωμοῖοι τὸ ἡμισυ κήπου ἢ ἀγροῦ μὲ συκῆς, μηλέας καὶ ἀπιδέας, οἱ δὲ διαβάται ἕκαστην δρόμον τὸ ἄλλο ἡμισυ τοῦ αὐτοῦ κήπου ἢ ἀγροῦ (καὶ οἱ εὐτυχεῖς ἰδιοκτῆται εἰς ποῖον νὰ προσκλαυθῶσιν;) ἤκουε πολλάκις τὴν ἐσπέραν περὶ τὸ λυκόφως, ἐνῶ οἱ ναυπηγοὶ φορτωμένοι τὰ ζεμπιλία μὲ τὰ σιδερικά τῶν ἐπέστρεφαν εἰς τὴν πολίχνην, ἤκουε, μετὰξὺ δύο ἢ τριῶν μαραγκῶν, μετρούντων τὰς ἡμέρας ὅσους ἔλθῃ ἢ πρώτη Κυριακῆ, κατόπιν τῆς ὁποίας εἶποντο κατὰ σειράν τρεῖς ἢ τέσσαρες ἑορταὶ (τῶν Κορυφαίων Ἀποστόλων, τῶν Δώδεκα, τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων καὶ τῆς Ἁγίας Ἐσθῆτος), καὶ ἀναλογιζομένων μετὰ προαπολαύσεως μελλούσης μακαριότητος ὅτι θὰ ἔπλεον ὅσον οὐπω ἀντικρῦ, εἰς τὴν ἀνατολικὴν νῆσον, τὴν κρατοῦσαν δέσμια πανταχόσε τῆς γῆς ὅλα τὰ τέκνα τῆς μελόρατον συμπαθῆς νῆμα πόθου καὶ νοσταλγίας, θὰ ἔπλεον ὅλοι στοιβαζόμενοι εἰς δύο μεγάλα ὀλκιάδας, ἔργα τῶν χειρῶν των, ὅπως ἐπὶ τετραήμερον ἑορτάσωσιν ἤκουε, λέγω, διάλογον οἷος ὁ ἐξῆς:

— Νά, κοντεύουμε τώρα, Νταντῆ...

— Ἀργοῦμε ἀκόμα, Μπεφάνη...

— Τί λές, βρὲ Νταντῆ;... Δευτέρα πέρασε, Τρίτ' Τετράδ' μιά, Πέφτ' Παρασκευὴ δυό, Σαββάτο, πρῶτα ὁ Θεός, εἴμαστε πέρα.

Καὶ οὕτως ὁδὸς μακρὰ βραχεῖα γίνεταί, ὄχι κατὰ τὸν Σοφοκλέα.

Ἄλλὰ δὲν ἦτο πάντοτε ἐσπέρα ὅταν ἔβαινε πρὸς τὴν ἀμμώδη ἐκείνην παραλίαν μὲ τάχαθῃ ὕδατα, καὶ δὲν ἔβλεπε πάντοτε ὀμάδας ἀνθρώπων ἐπιστρεφόντων ἐκ τοῦ ναυπηγείου, οὐδὲ πτωχῶν γυναικῶν φορτωμένων σάκκου πλήρεις πελεκουδιῶν ἐπὶ τῶν ἰσχνῶν ὤμων των. Ἦτο πρῶτα, καὶ δὲν εἶχε παρέλθει ὁ χειμῶν, καὶ δὲν εἶχαν σκαρώσει ἀκόμη τὰ μέγала σκάφη. Εἰς τὸ ναυπηγεῖον μίαν μόνον βρατσέρα καὶ δύο βάρκαι μικραὶ ὑπῆρχαν σκαρωμένοι. Δὲν εἰργάζοντο ἐκεῖ εἰμὴ ὁ μάστορ-Γιωργός, Θεὸς σχωρέσ' τον, ὁ Βαγγελάκης, μὲ τὴν κοκκίνην σκούφιαν του, ἥτις δὲν ἦτο οὔτε φέσι οὔτε κοῦκκος οὔτε καπέλλο, ἀλλὰ μετετεχεν ἀπὸ ὅλα αὐτὰ, μὲ τοὺς πισσωμένους ἀμπάδες του καὶ μὲ τὴν πολύχρουν ἀπὸ τὰ ἐμβαλώματα καμιζόλαν του, καὶ ὁ Γιάννης τῆς Παναγιούς, μὲ τὸ ὑψηλὸν καὶ ὀρθὸν φέσι του, μὲ τὴν μακρὰν καὶ πολὺπτυχον βράκαν του, μὲ τὴν ἄσπρην φανέλλαν καὶ μὲ τὴν μεγάλην ζεμπιλίαν του. Ὁ ἥλιος μόλις εἶχεν ἀ-

νατεῖλη, διαλύων τοὺς ἀνερχομένους ἀπὸ τὴν θάλασσαν πρὸς τὴν πρασινίζουσαν ἀκτὴν λευκοὺς ἀτμούς, τὰ ὕδατα ἦσαν ῥηχὰ ἀπὸ τὸν ἀσθενῆ ἄνεμον ὅστις ἐφύσα. Ἐφαίνεται τὴν πρωΐαν ἐκείνην ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Βορρᾶς εὐρέθη εἰς διάθεσιν φιλοπαίγμονα, θωπεύων μαλακὰ τὴν θάλασσαν. Καὶ ἡ ψυχρὰ ῥοπὴ δὲν ἦτο δυσάρεστος εἰς τὸν μικρὸν κτηματίαν τὸν ἐπιβαίνοντα τοῦ ὄνου καὶ ἀπερχόμενον εἰς τὸν ἀγρόν του, οὐδὲ εἰς τὸν ζευγηλάτην, τὸν διὰ τῆς φωνῆς ἀποτείνοντα τὰ κελεύσματα εἰς τοὺς βοῦς του.

— Ὁ! μελίσσ' ὄξου, μαυρομαμάτ'! καὶ διὰ τοῦ βλέμματος θωπεύοντα τὴν μεγάλην χύτραν μὲ τὰ καλομαγειρευμένα μὲ ἰκανὸν εὐώδες ἔλαιον φασόλια, καὶ μὲ ἄφθονον κόκκινην πιπεριάν, τὴν ὁποίαν, μὲ τὸ ἐξησκιημένον βλέμμα του, εἶχεν ἀνακαλύψει ἤδη ἐρχομένην ὀπισθεν τῶν θάμνων, ὁλονὲν καὶ πλησιάζουσαν σκεπασμένην καλὰ διὰ νῆ μὴν κρυώση τὸ φαγητόν, ἐπιστέφουσαν τὸν μέγαν κόφινον, ἐπὶ τῶν ὤμων τῆς φιλοτίμου οἰκοκυρᾶς, σχεδὸν ἀρμενίζουσαν ὡς βάρκαν, χωρὶς νὰ φαίνωνται οὔτε αἱ χεῖρες αἰ ὑποβαστάζουσαι οὔτε οἱ πόδες οἱ βηματίζοντες. Ὀλίγαι στιγμαὶ θὰ παρήρχοντο ἀκόμη, καὶ ὁ μὲν μελίσσης καὶ ὁ μαυρομαμάτης, ἀπολυόμενοι πρὸς ὦραν τοῦ ζυγοῦ, θὰ ἔβασκον μακαρίζουσα παρὰ τὰς χονδράς καὶ ὀζώδεις ρίζας τῶν ἐλαίων, ὁ δὲ ζευγηλάτης καὶ ὁ βοηθὴς του, θὰ παρεκάθιζον ἐπιφθόνως ὑπὸ τὸ εὐλογημένον φύλλωμα, καὶ θὰ ἐπειρῶντο ἐγγύτερον τῆς χύτρας.

[Ἐπεται τὸ τέλος]

A. ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

Ἀθηναϊκὴ ἤχώ

Ἀρέσουν καὶ εἰς ἡμᾶς τὰ συμπόσια' πολὺ δὲ περισσότερο τὰ συμπόσια τὰ ἔχοντα σχέσιν μὲ τὴν Ἑλλάδα καὶ διδόμενα ἐν Γαλλίᾳ. Δὲν ἔχομεν τὴν εὐχαρίστησιν οἱ ἐν Ἀθήναις νὰ παρακαθήμεθα, ἂν καὶ πολλὰκις προσκαλούμενοι εἰς αὐτὰ φιλοφρόνως. Ἀλλὰ πόσον γλυκεῖα καὶ συμπληθῆς, ἐνθαρρυντικὴ καὶ παρήγορος φθάνει μέχρι τῶν ὠτων μας ἡ ἐορτάσιμος αὐτῶν ἡχώ! Πόσον μας συγκινοῦν ἐκαστοτε καὶ μας τέρπουσι οἱ λόγοι ἐκεῖνοι, ἐδῶθεν μὲν πλήρεις αἰσθήματος ἀρχαίου καὶ εἰλικρινοῦς, ἐκεῖθεν δὲ πλήρεις εὐγνωμοσύνης, ἀλλὰ καὶ δικαίας ἐπὶ ταῖς ἐκδηλώσεσι ταύταις ὑπερφηφάνιας! Φιλοξενουῦντες καὶ φιλοξενούμενοι, εὐεργετούμενοι καὶ εὐεργετοῦντες, Ἕλληνας καὶ Φιλέλληνας, θλίβουσι μετ' ἀγάπης τὰς χεῖρας, καὶ κραταιοῦνται ἐκεῖ εἰς τῶν εὐγενεστέρων συνδέσμων, ἐξ ὧσων συνεδέθησαν ἐν τῷ κόσμῳ, σύνδεσμος κοινῆς λατρείας καὶ ἐνθουσιασμοῦ ἀφιλοκερδοῦς.

Οὕτω προδιαταθειμένοι παρῆστημεν νοερώς εἰς τὸ συμπόσιον τοῦ ἐν Παρισίοις Συλλόγου πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν ἑλληνικῶν σπουδῶν ἐορτάζοντος τὴν εἰκοσιπενταετηρίδα του. Δὲν ἐξήτοῦμεν ὠραιότεραν εὐκαιρίαν νὰ ἴδωμεν συνηγμένους ἐπὶ τὸ αὐτὸ καὶ

νάκουσωμεν τοὺς ἄνδρας, τοὺς ἐργαζομένους ὑπὲρ τοιοῦτου σκοποῦ, τοὺς ἀναστρεφομένους ἐν τῇ ζωῇ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, τοὺς μορφοῦντας τὸ πνεῦμα καὶ ἐξευγενίζοντας τὴν καρδίαν διὰ τῆς μελέτης τῶν ἀθανάτων τῆς ἔργων, τοὺς ἐξ αἰσθήματος λογικοὺς καὶ πεφωτισμένους ἀγαπῶντας καὶ ἡμᾶς τοὺς νεωτέρους, τοὺς ἀπογόνους τῶν ἐνδόξων αὐτῶν διδασκάλων. Τὰς σκέψεις καὶ τὰ αἰσθήματα τῶν ἀληθῶν φιλελλήνων, διηρμήνευσεν ἐκεῖ δι' εὐγλωττοῦ καὶ ἐνθουσιώδους προπόσεως ὁ μέγας Ρενάν. Εἶνε γνωστὸν πῶς ὁ συγγραφεὺς τοῦ Βίου τοῦ Ἰησοῦ ἀγαπᾷ καὶ τὰς δύο Ἑλλάδας καὶ πῶς δὲν ἀφῆκε περίστασιν χωρὶς νὰ διατρανώσῃ τὴν μεγάλην καὶ βαθεῖαν αὐτὴν ἀγάπην—τὸ οὐσιωδέστερον αὐτοῦ γνώρισμα. Καλλιτέχνης ζῶν ἐν τῷ Ἰδανικῷ, φιλόσοφος προμαχῶν αἰώνιου Ἀληθείας, μόνον διὰ τῆς μελέτης τῆς ἀρχαιότητος, διὰ τοῦ βαπτίσματος τῆς ζειδώρου ἐκείνης ἀτμοσφαιράς, ἐδυνήθη νὰ πορροίψῃ τὸν βάρβαρον τῆς γεννήσεώς του χιτῶνα καὶ νὰ καταστῇ σήμερον, πολὺ τελειότερον τοῦ ποιητοῦ ὅστις τὸ ἐκαυχῆθη, συμπολίτης καὶ σύγχρονος τοῦ Περικλέους. Οἱ λόγοι τοὺς ὁποίους ἔγραψε καὶ ἀπήγγειλεν ἐσχάτως ἐπὶ τῇ εἰκοσιπενταετηρίδι τοῦ Συλλόγου, μᾶς ὑπενθυμίζουσι ζωηρῶς τὴν παλαιάν, τὴν ἐμπνευσμένην καὶ βαθεῖαν ἐκείνην ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως προσευχὴν, τὴν ὁποίαν συμπεριέλαβεν εἰς τὰς οἰονεὶ λαξευτάς σελίδας τῶν Παιδικῶν καὶ νεανικῶν Ἀναμνήσεων. Παρὰ τὸ ἀπολιθωμένον τοῦ Παρθενῶνος ἰδανικόν, παρὰ τὸν πρῶτον βωμὸν τῆς ἀνθρωπότητος, καθ' ἣν ἡμέραν ἐδυνήθη νὰ κατανοήσῃ τὸ τέλος κἀλλος, ὕψωσε τὴν μελίρρυτον φωνὴν εἰς ὕμνον πρὸς τὴν γλαυκώπιδα Θεάν, τὴν ἀναστυλωθεῖσαν ἐκεῖ ὑπὸ λαοῦ μεγάλου ἐν ἐποχῇ μεγάλῃ καὶ μέλλουσαν νὰ κατισχύσῃ ὅλων τῶν θεῶν, ὅλων τῶν λατρεῶν. Ὅταν τὴν ἐλησμόνησεν ὁ κόσμος ἐβυθίσθη εἰς τὴν βαρβαρότητα' καὶ μόνον ὑπὸ τὸ σκῆπτρόν τῆς ἐπανευθρεν ἀκτίνα τοῦ πάλαι φωτός καὶ εἰσῆλθεν εἰς τρεῖς προόδους. Εἶνε τὸ ἔμβλημα καὶ τὸ κορυφωμα ἔθνους καὶ ἱστορικῆς περιόδου μοναδικῆς μέχρι τοῦ νῦν ἐν τῷ κόσμῳ ἡ Ἀκρόπολις. Ἡ μελέτη τῆς περιόδου ταύτης περικλείει τοὺς μετ' ἀγάπης μελετῶντας ἐντὸς «φωτεινοῦ κύκλου» οὐρανιας τρυφῆς καὶ ἀδελφότητος. Θαῦμα ὁ Ρενάν ὀνομάζει τὸ ἀπαξ γενόμενον καὶ θαῦμα τοιοῦτον εἶνε ἡ ἀκμὴ τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Μετὰ τοῦτο, τὸ σχεδὸν ἀναντίρρητον, πόσον ἡ ὠθησις εἶνε εὐγενής, πόσον ἡ κλασικὴ ἐκπαίδεσις, ἡ μελέτη τῶν μνημείων τὰ ὁποῖα μᾶς ἀφῆκεν ἡ Ἀρχαιότης, εἶνε μορφοτικὴ τοῦ ἀνθρώπου καὶ εἰς πᾶσαν ἐποχὴν ἀναγκαῖα, καὶ πόσον εἶνε λυσιτελεῖς τὸ ἔργον καὶ ἐπαινετὴ ἡ προσπάθεια τοῦ Συλλόγου πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν τοιοῦτων σπουδῶν, εὐκολον εἶνε νὰ συμπεράνῃ κανεῖς, ἂν ἀναλογισθῇ μόνον οἷας κατέχουσι θέσεις καὶ πῶς ὀμιλοῦσιν ὅλοι ἐκεῖνοι οἱ θρέψαντες, ὡς ἐλέγομεν, τὸν νῦν, μορφώσαντες τὸ ἦθος καὶ ὠφελήθέντες ἀληθῶς ἐκ τῆς μελέτης τῶν μεγάλων μας προγόνων.

* * *
Ἀλλὰ θὰ πλανηθῇ πολὺ ἂν ζήτησῃ τις νὰ κάμῃ τὴν σύγκρισιν ἐδῶ καὶ ἐξέταξῃ πρὸς τοῦτο τοὺς ἀρχαιομαθεῖς μας. Ἀλλοίμονον, ὁποῖα ἀπογοήτευσίς!